

ΕΤΟΣ Ε'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1934

ΤΕΥΧΟΣ 1

ΑΡΧΕΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟΓΙΑΝΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΤΟΜΟΙ ΕΡΕΥΝΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΠΟΛΙΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΕΠΙΦΑΝΙΟΣ ΛΑΖΑΡΟΥ

«Τὸ γέροντον τοῦτον δεῖται τα καλά εἶναι»
ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ

Heinrich Rickert τακτ. μαθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg.
Karl Jost τακτ. μαθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Basel. — Ernst Hoffmann τακτ. μαθ. τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg. — Krich Frank, τακτ. μαθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Marburg. — Guido Calogero τακτ. μαθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Φλωρεντίας. — Raoul Dijami, μαθ. τοῦ Πανεπιστημίου Harvard τῶν '34, '35, τῆς 'Αρ. — K. Tόμαντσιφόλδερ πολος τακτ. μαθ. τοῦ Πανεπιστημίου τῶν 'Αθηνῶν. — August Fassl θύρη, τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Heidelberg. — Mex. Τζαρνιδής πόρθιος ἀποδοτείας. — X. Τζορτζόπουλος τακτ. μαθ. τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. — Franz Ιεκκίν θύρη, τοῦ Πανεπιστημίου Heidelberg. — Παν. Κανελλόπουλος μαθ. Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν. — Konstantinos Τσάτσος θύρη, μαθ. Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν. — Ion. Θεοδωρόπουλος τακτ. μαθ. Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. — Θερ. Τσάχος θύρη, Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν.

ΤΥΠΟΙΣ

Κ. Χ. ΠΑΠΑΔΟΓΙΑΝΝΗ
ΦΑΡΡΩΝ 41, ΑΘΗΝΑΙ

1934

Ε.Γ.Δ.της Κ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Η ΠΡΟΟΔΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΛΡΧΑΙΟΙ

ΥΠΟ

ΠΑΝΑΓ. Κ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΝΕΤΑΝΤΡΟΠΟΥ Θ. ΠΕΤΡΟΥ
ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΙ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΝΕΤΑΝΤΡΟΠΟΥ Θ. ΠΕΤΡΟΥ

«Η αντινυπογραφά — έτσαν πρόκειται περὶ κριτικής καὶ δῆ τελευτικής — είναι προσδικον τῶν πνευματικῶν καὶ γῆθικῶν ἀλλατηριασμῶν ἀνθρώπων. Μὲς οἰσονδήποτε ἄλλον τόπον ὁ αντινυπογράφος δέγνη μὲν ἀπόγχανεν ἀπαντήσεως, διότι οὐκ περιεφρονεῖτο ... καὶ αὗτός εγενετο μημασίαν · οὐπ' αὐτῷ τούτον τῶν αναγνωτῶν του. Ήν τοιούτοις δημοσίου περισσοτερού, διεκδικούντα τὸν τίτλον του αὐτού χρόνου ἀπαστημονικού περισσοτερού, δέχονται νὰ δημοσιεύσουν σύγχρονοι ἀπόλυτοι απρεμματα (δι' αὐτὰς φέρει, πλὴν τῆς τυπωτής, καὶ σύμπαντον εἰλίνηγο διευθύνητη τὴν σύνταξιν), ἄλλα καὶ ἔπειντες. Τοιούτοις μελέτης, ἐπιθετικάς κριτικάς, πὸ νὰ μείνῃ ἀναπόνητον τὸ αντινύποτος η ὑπὸ «ἄγνωστον» φευδόνυμοις δημοσιευόμενον δὲν είναν διηγεῖτον νὰ ζητηθῆ (οὕτε ζητεῖται ἄλλως τε ὅποι τοι ἀκολάχεσσος ἐντριμονιστας εἴτε τὸ προσώντα τῶν αντινυπογράφων αναγνωτῶν μάς κανονο) καὶ τὸν ἀριστερόνενον τὴν ἐπίλεσιν ἐπιστήμονα. Δὲν είναι δὲ διηγεῖτον νὰ ζητηθῇ τούτο καὶ διὰ τὸν λόγον, διὰ κατὰ τὰ τελευταῖς ἔτοις τὰ αύτοιμα τῆς αντινυπογραφάς ἀκολουθεῖται καὶ οὐπότερον ἀπαστημονικούς ακορευόμενον αντιτάσσας ἐν τῇ πολιτείᾳ Πέσσις, ἀκαδημαϊκούς διδάσκαλον μή, διανυζόντους νὰ συνιστοῦν καὶ νὰ διαγέρονται εἰς τοὺς μαθητάς τουν ἀνόνωρος η ὑπὸ φευδῇ ἀργικὰ στοιχεῖα ἀνωπάρκτου ἀνδρικούς ἀνδριστρανά γολλάδες. Η ταυτικὴ αὐτὴ πρέπει νὰ καυτηριζοῦται καὶ νὰ λείψῃ! Μὲς ἀπαστημονικὴν κριτικὴν καὶ ἐπίλεσιν ἔχει μεγίστην σημασίαν, πετος είναι διηγράφας τὴν κριτικὴν. Τὸ αναγνωτικὸν κανονὸν δὲν ἀπαρτίζεται μόνον ἐξ εἰδικῶν, δηλαδὴ ἀνθρώπων δυναμένων νὰ πρίνον, δέν τὰ παρελαρθανόμενα εἰς τὴν κριτικὴν είναι ὅππος η ἀπαρτίζεται. Κάκοιος πρέπει νὰ τὰ ἐπικυρώσῃ· μὲ τὸ δυστρά του. (1) φευδόνυμος καὶ ἀποκρύπτον νὰ πράξῃ τούτο δικολογεῖ ἀπλῶς, διὰ τὸ δυστρά του εγενετο μηρότερον τοῦ μηδενός, τοῦ ἀγνώστου, τοῦ ἀντινύποτον.

Τὴν τελευταῖαν ἀφοροῦν εἰς τὸ νὰ γραφοῦν καὶ τονιζοῦν τὰ ἀν-

τέρω μοῦ δίδει κριτική τις δημοσιευθεῖσα εἰς τὸ περιστοιχόν «³Επιστημολόγος» (τεύχος Ιουνίου 1933) εἰς βάρος τῆς πραγματείας μου «⁴Ιστορία καὶ πρόσδος», κριτική, ἡ δποία, φέρουσα τὸν τίτλον «⁵Η πρόσδος καὶ οἱ ἀρχαῖοι», περιέχει βαρυτάτας ἐναντίον μου φράσεις. ⁶Ο συγγραφεὺς τῆς κριτικῆς δὲν ἔτολμησε νὰ ὑπογράψῃ τὸ ἀμφιβόλου, ὡς θὰ ἴδωμεν, κύρους κριτικὸν πόνημά του. ⁷Ο ὑπεύθυνος δημώς τοῦ περιστοιχοῦ διευθυντὴς εἰς μάτην θὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ καλύψῃ διὰ τῆς ιδίας (ἀνυπάρκτου ἀλλως) ἐπιστημονικῆς εὐθύνης του τὸ φιλοξενηθὲν εἰς τὸ περιστοιχόν του ἀνωγυμαγράφημα. ⁸Αν καὶ ἡ κριτικὴ εἶναι ἀνυπόγραφη, δὲν ὑπάρχει φράσις, ἡ δποία, διὰ τῶν λέξεων, ἐξ ὧν ἀπαρτίζεται, καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν εἶναι συντεταγμένη, νὰ μὴ προσδίδῃ — συγδυαζόμενων τῶν στοιχείων τούτων πρὸς τὰ ὄνοματα τῶν ἐπισηματέρων κάπως συνεργατῶν τοῦ περιστοιχοῦ — τὸν συγγραφέα της. Εἴμαι πάντως ὑποχρεωμένως νὰ ἀποσιωπήσω τὸ ὄνομά του.

Τι περιλαμβάνει δημως ἡ περὶ τῆς δ λόγος κριτική; Κυρίως περιλαμβάνει αὗτη ἀντίκρουσιν τῆς ἐν τῇ ἀνωτέρῳ μνημονεύθεισῃ πραγματίᾳ μου ἀναπτυσσομένης γνώμης, καθ' ἣν «τὸ πρόσδηπον τῆς προσδοσίου εἶναι προϊόν τῆς νεωτέρας πνευματικῆς καὶ ήθικῆς ἴστορίας τοῦ ἀνθρώπου»¹), τῆς ἵδεας τῆς προόδου ἀναπτυχθείσης φιλοσοφικῶς καὶ ἀνθρώπως²), ἀγνώστου δὲ οὕσης κατ' ἀκόλουθίαν παρὰ τοὺς τὸν ΙΙΙ' μόλις αἰώνα³), ἀγνώστου δὲ οὕσης κατ' ἀκόλουθον τὸν ἀρχαῖος "Ελλησι"). Εἰς ταῦτα ἀπαντᾷ ὁ ἀνώνυμος κριτικός μου κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: «Ο καθηγητὴς τῆς κοινωνιολογίας φαίνεται μὴ ἔχων τὸ παράπαν οἰκείωσιν πρὸς τὴν ἀρχαιότητα καὶ δὲν γινώσκει ὅτι τὴν ἔγγονιαν τῆς προόδου εἶχον οἱ "Ελληνες εὐθὺς ἐξ ἀσχῆς καὶ οἴσγει σύμφυτον πρὸς τὴν διανοητικὴν αὐτῶν ἐνέργειαν». Καὶ πρὸς ἀπόδειξιν τούτου καταφεύγει ὁ κριτικός μου εἰς τὰ ἀφελέστερα τῶν ἐπιγειρημάτων. Μὲ παραπέμπει εἰς τὸν μυθὸν τοῦ Προμηθέως, ὁ ὄποιος, δηλῶν τὸν «Ἄγωνα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀληθείας», διαψεύδει δηθεν τὸ ὑπ' ἐμοῦ περὶ τῶν ἀρχαίων "Ελλήνων λεγόμενον. Μὲ παραπέμπει ἐπίσης εἰς τὸν ποιητὴν τῆς «Ἀντιγόνης» ὁ ὄποιος ἐν τῇ περιφήμῳ χορευῷ «πολλὰ τὰ δεινά, κούδεν ἀνθρώπου δειγότερον πέλει» ἀλπ. (στίχ. 332—361) «ῦμνον ὑπέροχον ἀναιμέλπει εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀγθρωπότητος». Μὲ παραπέμπει εἰς τοὺς ἀρχαίους εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀγθρωπότητος. Καὶ λέγει συγκεκριμένως ὁ κριτικός μου: «Συναισθανόμενοι στορικούς. Καὶ λέγει συγκεκριμένως ὁ κριτικός μου: «Συναισθανόμενοι στορικούς.

¹⁾ Πρβλ. Π. Κανελλοπόντιον, 'Ιστορία και πρόοδος, 'Αθήνα 1933 σελ. 322, 3.

²⁾ Ποβλ. Η. Κανελλοπούλου, ἐνθ' ἀν. σελ. 8.

³³) Ποβλ., II. Κανελλοπούλου, ἐνθ' ἀν. σ. 6.

χήν τῆς ἀξίας τῆς ἴστορικής ἐπιστήμης. "(1) Ηγάπητος ωρίναι ὑπέλιμον τὴν ἴστορίαν ὡς καθιστῶσαν ἀνεξιτήλους ὑπὸ τοῦ χρόνου τὰς ἀνθρωπίνους πράξεις· ὁ δὲ Ηνωκυδίδης περιτέρῳ χωρῶν ἀποφαίνει τὴν ἴστορίαν χρήσιμον ὡς διδάσκωσαν τὰς πράξεις ἀληθείας τὰς εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον ἀναφερομένας (α. 22). (2) Οἱ ὄτεροι πάλιν ἴστορικοι ἔδοσσαν εἰς τὴν σίκείαν ἐπιστήμην ἀκτοῖς καὶ τύπον καθολικώτερον. Εἶναι γνωστὸν ὅτι Ἐπολύδης διατείνεται (θ. 4 πρβλ. 1, 4) ὃς πρώτος αὐτὸς συνέγραψε παγκόσμιους (καθολικήν καὶ κοινήν) ἴστορίαν ἐν ἀπιθέσει πρὸς τὴν κατὰ μήνας ἴστορίαν συγγράψιν δὲ οὐχὶ εἰδικὴν ἀλλὰ καθολικὴν καὶ παγκόσμιου ἴστορίαν ἔγειραι, ἀπίγνωσιν δὲ τοις χωρεῖ περρωτέρῳ καὶ πρώτῃς· τὴν ἴστορικήν ἐπιστήμην. Τέλος μὲ παραπέμπει ὁ ἀνιωνυμογράφος δὲ τὸ μῆναν γενικής φράσεως του εἰς τοὺς ἀρχαίους φιλοσόφους, τοινέπον, δὲ τὸ μέγας Ἀριστοτέλης ἔχει ὡς πυρήνα τοῦ φιλοσοφήματος τὸν ἀρχήν τῆς προσθῶν καὶ δὲ ἐν πᾶσι τοῖς περισπουδάστοις αὐτῷ συγγράψινται περάγει· ἴστορικήν ἐπισκοπησιν ἀκάστης ἐπιστήμης . . .".

Αὐτὰς εἶναι τὰ ἐπιγειρόμενα, διότι τὸν νομίζει τὸν κριτικὸς μου. Ετιμά μὲ ἀποδεικνύει ἀγνοοῦντα τοὺς «ἀνδρεῖς προγόνους» μου. Διότι τὸν ἀφελῶν τούτων ἐπιχειρημάτων νομίζει, διότι ἀποκρύμπει τὰ διπέμπον ὑποστηριχθέντα, συγκεκριμένως δὲ φράσεις, ἵνες αἱ ἀκόλουθοι: «(1) ἀρχαῖος "Ελλήν" ἡτοι θεόνυκτον νὰ συλλάδῃ τὴν Ιδέαν τῆς προσθῶν. Διότι τὸν μυθικὸν ἀνθρώπον —καὶ ὁ "Ελλήν" ὑπέρβεν δὲ κατ' ιδεογήν μυθικὸς τύπος τοῦ ἀνθρώπου —τὸ παρελθόν δὲν ὑπάρχει ὡς πραγματικότης. Λέγοντες, δὲν δὲν ὑπάρχει ὡς πραγματικότης, θεννοῦντεν καὶ τοῦτο ἔχει κυρίως σημασίαν —, δὲτο παρελθόν, παριθεόλημένον τὴν μεράρην τοῦ μύθου, δὲν ἔμφανται: ὡς κατί., τὸ διποτὸν ὑπήρξεν ἀπλῶς, δὲν προσδέλλει ὡς κατί, τὸ διποτὸν πρέπει νὰ συμπληρωθῇ καὶ συνεχισθῇ (συμπληρώθει καὶ συγεγένεται: μένον τὸ γένον: καὶ περιαρισμένον), ἀλλ' ἔμφανται: ὡς αἰώνιον παρόν. (2) "Ελλήν, θυτιμετωπίζων τὰ πάντα ὡς παρόν, γισθάνετο τὸν κόσμον ἀργάθεντον ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ του. Εἰς τοῦτο ἔγκειται ἡ ἀλευθερία, ἡ ὁποία διαίτε τὴν συνείδησίν του, εἰς τοῦτο ἔγκειται καὶ ἡ τραγικότης, ἡ ὁποία συνίστα τὴν πρὸς τὸν κόσμον σχέσιν του». (3) Τὰς φράσεις τους αὗτας δὲ κ. ἀνιωνυμογράφος δὲν ἔτοι οὐσίαν κατέχειν νὰ ἔγγονήσῃ. Διότι νὰ ἔγγονήσῃ τοιαύτες φράσεις, ἐπρεπε νὰ γνωρίζῃ τοὺς «ἀνδρεῖς προγόνους» τους οὐχὶ ἀπλῶς ἐπὶ τῷ βάσει τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ συντακτικοῦ, ἀλλὰ καll' ὅγε τρόπον τοὺς ἀδον καὶ τοὺς ἀμελέτησαν ἀνδρες, ὡς π.χ. ὁ Νικηφόρος καὶ ὁ Jakob Burckhardt²⁾, ἀνδρες, οἱ ὁποῖοι, χωρίς νὰ ἔχουν τοὺς

¹⁾ Πρβλ. II. Κανελλοπόδην, θνητό μν., σ. 8.

²⁾ "Ιωας ἀπικαλεσθεῖν τινας εἰς βάσιν τοῦ Burckhardt τὰς φράσεις, τὰς δόποιας διεπιπλωσαν ἔναντιν τοῦ ἔργου του «Griechische Kulturgeschichte» τοῦ Wilhelm Wölitz καὶ Eduard Meyer, ἣντας δόποιας ὁ Meyer επιδικώς παρεμφεν διπλας καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Rauke. Δέκα

ἀρχαίους "Ελληνας προγόνους και νὰ κολακεύωνται ἀνοήτως διὰ τὴν δόξαν, ή δποία, ως γγωστόν, δὲν μεταβιβάζεται κληρονομικῶς, ἐφε- σθησαν περισσότερον τῆς μνήμης ἐκείνων.⁷ Άλλα δὲν εἶναι ἀνάγκη καν νὰ ἀναγάγω τὴν συζήτησιν, ἐπικαλούμενος τὴν συνδρομὴν τοιούτων πνευμάτων, εἰς τὸ ίσάξιον τοῦ προβλήματος ἐπίπεδον. Διὰ νὰ ἀντι- κρούσω· καὶ ἐπιχειρήματα τοῦ κριτικοῦ μου ἀρκεῖ νὰ χρησιμοποιήσω σκέψεις προσιτάς και εἰς τοῦτον. 'Αρκεῖ ἐν πρώτοις νὰ τονίσω—(και παρακαλῶ τὸν κριτικόν μου νὰ μὲ διαφεύσῃ ἐπὶ τῇ βάσει κειμένων)— ὅτι οὐδεὶς αρχαῖς φιλόσοφος η̄ ιστορικὸς ἀνέπτυξε ποτε θεωρίαν περὶ προόδου. "Η αὐγηρημένη περὶ "Αριστοτέλους φράσις τοῦ κριτικοῦ μου οὐδειμίαν ἔχει ἀξίαν. Προδίδει ἀπλῶς ἀγγοιαν τῆς φιλοσοφίας τοῦ "Αρι- στοτέλους. 'Επειδὴ ἀκριβῶς ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ χρησιμοποιηθῇ δ "Αριστοτέλης ὑπὸ τῶν ἐπιπολαίων (εἰδικώτερον δὲ τῶν "Ελλήνων) με- λετητῶν τοῦ ὡς ἐπιχειρημα κατὰ τῆς ἀνάπτυχθείσης ὑπ' ἐμοῦ περὶ τῶν αρχαίων "Ελλήνων γνώμης, ἐπέμειγα ίδιαιτέρως¹⁾ εἰς τὸ νὰ προ- φυλάξω τοὺς τυχόν κριτικούς μου ἀπὸ τοῦ δλισθήματος τούτου και ἀνέπτυξα τοὺς λόγους, δι' οὓς η̄ περὶ «ἔξελιξεως» θεωρία τοῦ "Αριστο- τέλους δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔκληφθῇ ως θεωρία περὶ «προόδου». 'Εὰν δὲ κριτικὸς μου εἶχε και ἀγνώριζεν, ὅτι θεωρία περὶ προόδου εἶναι ἐκείνη, η̄ δποία ζητεῖ νὰ ἐμφανίσῃ τὴν ιστορίαν τοῦ άγθρώπου η̄ ἔξηρ- τημένην ἀπὸ ἀνωτέρου τινὸς και ὥρισμένου σκεποῦ, πρὸς τὸν δποῖον τείνει διαρκῶς περισσότερον, δριζόμενων μάλιστα και τῶν σταδίων, τὰ δποῖα διηλθέ και δέον ἀκόμη νὰ διέλθῃ, η̄ τελειοποιουμένην ἀπλῶς και ἀπομακρυνομένην διαρκῶς περισσότερον ἀπὸ τοῦ καθεστώτος τῆς πρω- τογόνου ἀθλιότητος και ἀγριότητος. Τοιαύτη τις θεωρία ɔύτε ὑπὸ τοῦ "Αριστοτέλους ἀνέπτυχθη ποτέ, οὓδον δὲ οὐδὲν άλλου τινὸς "Ελλήνος φιλο-

πρόκειται ἐνταῦθα νὰ ἀμφισβητήσωμεν τὸ γεγονός, ὅτι ὁ B u r c k h a r d t, μὴ εἰδικευθεὶς εἰς τὰ τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος (οὗτος ἡσχολήθη μὲ τὸ πρόβλημα τῆς παγκοσμίου ἱστορίας ὡς τοιοῦτον—βλ. τὸ ἔργον του «Weltgeschichtliche Betrachtungen»—, ἐνέκυψε δὲ εἰδικώτερον κυρίως εἰς τὰ προβλήματα τῆς διτικοευρωπαϊκῆς ‘Ἀναγεννήσεως, συγγράψας τὸ ὄραιότερον περὶ αὐτῆς ἔργον), περιέπεσεν ὡς πρὸς λεπτομερείας τινας εἰς σφάλματα ἢ μᾶλλον παροράματα. Τὰ σφάλματα δύναται, τὰ δποῖα δικαιολογοῦνται ἐν πολλοῖς καὶ γενικώτερον, ἐὰν λάβωμεν ὑπ’ ὄψιν ἀφ’ ἐνὸς μὲν τὴν ἐποχήν, καὶ τὸν συνέγγραψεν ὁ B u r c k h a r d t, ἀφ’ ἕτερου δὲ τὴν οὐχὶ ἀδικαιολόγητον κατ’ ἀρχὴν ἀντίδρασίν του κατὰ τῆς ὑπὸ τοῦ G r o t e γενοιμένης ἐξιδανικεύσεως τοῦ πολιτικοῦ τῶν ‘Ἐλλήνων βίου, δὲν ἴμποδισαν τοῦτον νὰ καταλήξῃ καὶ εἰς πολλὰ φωτεινά περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ συμπεράσματα, τὰ δποῖα δρυषῶς ἐξετιμήθησαν ὑπὸ εἰδικῶν ψυχραιμοτέρων, ὡς ὁ P ö l i m a n n. Πρβλ. R o b e r t P ö l i m a n n, Grundriss der griechischen Geschichte nebst Quellenkunde, München 1906, σ. 9 κ. ἑ.

προβλ. Η. Κανελλοπούλου, Ενθάν., σ. 4 κ. ἐ.

σάφου. Η φιλοσοφία ἐν γένει τῆς ἴστορίας (καὶ ἡ ιδέα τῆς προσδόσου προύποσθέτει ταύτην)—ύπηρξεν εἰς τοὺς ἀργαῖους "Ιόληνας καὶ ἄρχοντας ἀγνωστος ἦ, καὶ ἐν ἀνεπτύχθη, ἀνεπτύχθη, ὑποτυπωδῶς καὶ συνδεσμοσιένη μὲ στοιχεῖα ψυθικά. Ἐπικαλούμενοι πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἀντέρῳ οὐχὶ ἀπλῶς τὰς ίδεις μοι περὶ Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος γνώσεις, τὰς δύοις δὲ κριτικές μοι αἰτιοῦσθητε, ἀλλ' ὅταν πάντες οἱ εἰς ἐμὲ τούλαχιστον γνωστοὶ ἴστορικοὶ τῆς φιλοσοφίας διδάσκων. Ἐπικαλούμενοι τὴν γνώμην αὐτοῦ τοῦ Wilhelm Windelband, καὶ τοῦ προτος ὁ Κίκης ποιητὴς ἀνήγαγε τὸ ἴστορικὸν φαινόμενον εἰς ἀντικείμενον φιλοσοφικῆς ἀντιμετωπίσεως.¹⁾ Εἶχεν δὲ κριτικὸς μοι εἰναὶ σοφώτερος πάντων τῇ γνωρίσῃ μωσαϊκά τινα καὶ ἀπόκρυψα κείμενα ἀρχαίων συγραφέων, τὰ δύοις οἱ ἀλλοι ἀγνοοῦν, οἵ τε παρουσιάσαν. Οὐ γάρ μόνον δὲν ἔγνωρισεν δὲ ἀρχαῖος "Εἰλην τὴν ίδειν τῆς προσδόσου, ἀλλὰ γνωστατον είναι τὸ ὑπό τοῦ κριτικοῦ μοι ἀγνοούμενον, οὐδὲ δὲ τοῦ "Ιαίδην παραδοσίεις εἰς ἥπισθη μόλις ἐμφανίζει τὴν ἴστοριαν κανονιζούσην κατὰ τρόπον ἀντιστροφὸν ἔχεινον, δὲ διστος τοιωτῷ τὴν πρόσδοσον. Μήν φί δὲ πρόσδοσε σημιτίνει (εἶχεν δέ γάρ ἀλλοι τοι περιπτάσσοντας αυγακομένον, τούλαχιστον) τελειωτοίησιν καὶ προστίθασαν ἀποριώτατον τὸ τοῦ ἴστερηγμένου παντὸς στοιχείου πολιτισμοῦ πρωτογένειον καταστήσασε, δὲ "Ιαίδης καὶ δὲ ἀρχαῖος μόλις συνδέσουν τὴν ἀρχὴν ἀκριβῶς τοῦ κριτικοῦ πρὸς τὸν γρυπόν αἰώνα, πρὸς τὸ γρυπόν γένος τῶν ἀνθρώπων δημιλούν δὲ περὶ προσούσης γειρατεύσιος τῶν ματάλων, οἵτε τὰ δύοις ἐπιλάσσονταν τὰ μετέπειτα γένη.

«Χρίστον γένεν πρώτιστα γένος μερίποντον ἀθένατει πείησαν "(Ιλύιπια διώλιπτ' ἔγουστες...)"

λέγει δὲ "Ιαίδης, ἐμφανίζοντος «δεύτερον... γένος πολλὰ γειράτερον τὸ «ἀργιόρων»,") ὡς τρίτον τὸ «χαλκιώτη»,²⁾ μός τελευταῖον δὲ γένος, τὸ δύοις πέπρωται ἐπίσης νὰ ἀφανισθῇ, τὸ «ειδίρρεον», διάκριτο, ἐπεινο, εἰς τὸ διστον θεῖρετ διποιητής ἀνήκοντα καὶ τὸν ἔποντα τοῦ.³⁾ Καὶ παρεμβάλλει βεβαίως δὲ "Ιαίδης μεταξύ τοῦ τρίτου καὶ τοῦ τελευταῖον τῶν γενῶν γένος τοι «δικαίωτερον», «ἄρειον» καὶ «ἴλιον», τὸ τοῦ «ἡρόιων» καὶ ἥμιττέον»,⁴⁾ διακρίπτων τὴν διαχρονίαν πρὸς τὸ γειράτερον βαίνουσαν σειράν τῶν ἀλλοι γενῶν, ἢ παρεμβάλλει διποις κάτι, φαίνεται μικλον γενομένη διπό τοῦ ποιητοῦ, παραδιαστάτης τοῦ ἀρχαῖο μόλισ. Χαρακτηριστικὸν είναι, δέ τοι "Ιλάτων, μηγιρισνόμην εἰς τὴν «ειδετεῖαν» τὸν μόλισ τοῦ "Ιαίδην, παραλείπει πλήρως τὸ τοῦ ἡρόιου

¹⁾ Περβλ., Wilh. Windelband, Lehrbuch der Geschichte der Philosophie, Tübingen 1921, σ. 119.

²⁾ Περβλ., "Ιαίδης ον, "Ἐργα (εκδ. W. Elamowitsch), 109 π. f.

³⁾ Περβλ., "Ιαίδης ον, Ἕγθι ἀν., 127 π. f.

⁴⁾ Περβλ., "Ιαίδης ον, Ἕγθι ἀν., 143 π. f.

⁵⁾ Περβλ., "Ιαίδης ον, Ἕγθι ἀν., 174 π. f.

⁶⁾ Περβλ., "Ιαίδης ον, Ἕγθι ἀν., 193 π. f.

καὶ ἡμιθέων γένος καὶ ἐμφανίζει τὸν μύθον βασιζόμενον ἐπὶ μόνου τοῦ συμβολισμοῦ τῶν μετάλλων.¹⁾ Ο δὲ Wilamowitz²⁾ θεωρεῖ αὐτογόητον, δτι δὲ Ἡσίοδος, διὰ νὰ ἔξοικονομήσῃ καὶ τοὺς διηγημάτους ἥρωας, παρενέβαλεν αὐθαιρέτως μεταξὺ τοῦ τρίτου καὶ τετάρτου τῶν διὰ μετάλλων συμβολιζομένων γενῶν τὸ γένος τῶν ἡμιθέων, τὸ δποτὸν ἐμφανίζεται ὡς δικαιούτερον τοῦ ἀμέσως προηγουμένου καὶ εἶχε (συμφώνως καὶ πρὸς τὴν περιλαμβανομένην εἰς τοὺς στίχους 11—41 τῶν «Ἐργων» τοῦ Ἡσιόδου γῆθικὴν διδασκαλίαν) τύχην καλλιτέραν. Άλλὰ καὶ ἄν ἀκόμη ὑποθέσωμεν, δτι ἡ ἴδεα τοῦ τετάρτου γένους ἀποτελεῖ ἔνιατον μετὰ τοῦ δλου μύθου σύγολον καὶ δὲν ζητεῖ γὰρ ἔξυπηρετήσῃ σκοπὸν ἔξω τοῦ μύθου τούτου κείμενον, καὶ πάλιν τὸ γεγονός, δτι εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ Ἑλληνος προηγήθη τῆς κειμένης πραγματικότητος, προηγήθη τοῦ διὰ τὸν Ἑλληνα ἰσχύοντος «παρότος»,³⁾ τὸ τῶν ἡμιθέων καὶ ἥρωων γένος, τὸ γεγονός τοῦτο μαρτυρεῖ σαφῶς περὶ τοῦ ἔτι οἱ Ἑλληνες ἦσαν ξένοι πρὸς τὴν ἴδεαν τῆς προσδευτικῆς ἔξελιξεως τῆς ἱστορίας καὶ εἶχον ἀναπτύξει τὸ πολὺ τὴν ἴδεαν τῆς ἐναλλαγῆς τῶν καλῶν καὶ κακῶν ἐποχῶν, τὴν ἀρχὴν τῆς ἴδεαν τῆς κυκλικῆς ἔξελιξεως.⁴⁾ Καὶ εἶναι γνωστόν, δτι ἡ εἰς τὸν μύθον τοῦ Ἡσιόδου διαγραφομένη ἀντίληψις (καὶ δὴ τόσον ἡ τῆς προτούσης καταπτώσεως, δσον καὶ ἡ τῆς περιοδικότητος) ἔξηκλούθησεν ἰσχύουσα καὶ κατὰ τὴν κλασσικὴν περίοδον τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας. Εἶναι δὲ ἡ ἀντίληψις αὕτη ἀκρως ἀντίθετος πρὸς πᾶσαν περὶ προόδου θεωρίαν. Εἰς τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν (καὶ μόνον εἰς αὐτὴν) δέοντας ἀναζητηθοῦν στοιχεῖα τινὰ καὶ ἵχνη φιλοσοφικῆς ὑπὸ τοῦ Ἑλληνος ἀντιμετωπίσεως τοῦ ἱστορικοῦ γίγνεσθαι. Δι' αὐτὸν καὶ ὁ Wilamowitz, δ δποτὸς, ἐπικαλούμενος τὸν Schiller, καταπολεμεῖ

¹⁾ Η λάτωνος, Πολιτεία (ἔκδ. Teubner), 546 Ε κ. ἔ.

²⁾ Ηρβλ. II. v. Wilamowitz-Moellendorff, Hesiodos Erga, Berlin 1928, σ. 139.

³⁾ Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο δέον πάντως νὰ τονισθῇ, δτι ἡ ἀρχή, καθ' ἣν προηγήθη τοῦ παρόντος κάτι καλλίτερον, δὲν προδίδει «πεσσιμιστικὴν» τοῦ Ἑλληνος διάθεσιν. Διὰ τὸν κλασσικὸν τούλαχιστον Ἑλληνα τὸ διὰ τοῦ μύθου ἔξιδανικευόμενον παρελθόν συνεχιωνεύετο, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρῳ, εἰς τὸ παρόν, εἰς τὴν ἴδεαν αἰωνίου τιγδὸς παρόντος. Δι' αὐτὸν καὶ ὁ Η λάτων π. χ. προσέδωκε στατικὸν καὶ ὑπεριστορικὸν χαρακτῆρα εἰς τὸν μύθον τοῦ Ἡσιόδου. Ηρβλ. π. χ. Η λάτωνος. Πολιτείαν, 415, ὡς καὶ 546 Ε κ. ἔ.

⁴⁾ Ο Eduard Spranger εἰς τὴν πραγματείαν του «Die Kulturzyklentheorie und das Problem des Kulturverfalls» (Sitzungsberichte der preussischen Akademie der Wissenschaften, 1926) θεωρεῖ καὶ αὐτὴν τὴν ἀρχὴν τῆς ἐν τῇ ἱστορίᾳ σημειουμένης περιοδικότητος ὡς κατ' οὖσαν νεωτέραν, ἀν καὶ ἀναγνωρίζει, δτι γύζεις τινες περὶ αὐτῆς ὑπάρχουν εἰς ἀρχαίους τινας μύθους καὶ εἰς τὰς περὶ τῆς περιοδικῆς ἐναλλαγῆς τῶν πολιτευμάτων θεωρίας τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων.

τὴν ἰδέαν τῆς προσδου καὶ χαρακτηρίζει ἀντιθέτως τὴν ἀρχήν τῆς κυκλικῆς ἐναλλαγῆς καὶ τῆς περιοδικότητος ὡς τὸ κατ' ἔξογην δργανον τῆς ἴστορίας τῆς φύλοσοφας.¹⁾ χαρακτηρίζει τὸν Πλάτωνα ὡς τὸν ἕδρυτήν ταύτης.²⁾ Καὶ πράγματα: ἀνεξχρήτως τῆς ὑρίστητος τοῦ χαρακτηριστικοῦ τούτου, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐδὺ πρέπει ἦ, ὅγε: νὰ θεωρήσωμεν τὰ εἰς τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος εὑρισκόμενα στοιχεῖα ὡς ἔχαντα διὰ νὰ ἐμφανίσουν τούτον συλλαβίντα φύλοσοφοῦς τὸ πρᾶξητον τῆς ἴστορίας, γεγονός εἶναι, θτὶ ἡ ἀρχὴ τῆς κυκλικῆς ἐναλλαγῆς καὶ περιοδικότητος, ὡς ἀνεπτύχητη αὐτῇ μυθικοῖς μὲν καὶ ὑποτυπωθοῖς εἰς τὸν «Πολιτικόν».³⁾ συστηματικώτερον δὲ — (ἐν καὶ μόνον ἐν αγέσαι πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῶν πολιτευμάτων) — εἰς τὸ η· βιβλίον τῆς «Πολιτείας»,⁴⁾ συνιστᾷ μετὰ τῆς παραδεισικῆς ἴδεας τῆς προτεύσατος καταπτώσεως τὰ μόνα στοιχεῖα, μὲ τὰ ὄποια τὴν ἀρχαῖαν Ἑλληνικὴν σκέψην ἀντιμετώπισε — καὶ δὴ διὰ τῆς ὁδοῦ οὐγί τῆς «ἀποστήλωσης» καὶ τῆς «διανοίας», ἀλλὰ τοῦ μύθου ἢ τὸ πολὺ τῆς «διάνης»⁵⁾ — τὸ πρᾶξητον γγνησίαι, τῆς ἴστορίας. Οἱ Γεννητικοὶ Ρολοί τῶν μάλιστα ὑπεστήριξεν ἐν εἰδικῇ πραγματείᾳ, οἵτι — παρὰ τὸ γεγονός, οἵτι τὰ στοιχεῖα ταῦτα εἴρηνται καὶ εἰς τοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τούτους ὡς ἀποκλείσαντα κατ' εὐστάχι τὸ «ἴστορικὸν φανόμενον» ἀπὸ τὰ ἀντικαίμενα τοῦ ἀποτελεσμάτου τοῦ ἐνδιαφέροντος.⁶⁾

¹⁾ Πρβλ. Ulrich von Wilamowitz-Moellendorf, Weltperioden (in „Reden und Vorträge“, Bd. 41, Berlin 1893), p. 31 s. f.

²⁾ Πρβλ. Wilamowitz, Ἐνθ³ ἀν., p. 15.

³⁾ Εἰς τὸν «Πολιτικόν» μάλιστι γνωστομένην απαντηματικήν τις ἀλλικας τὴν ἰδέαν τῆς κυκλικῆς ἐναλλαγῆς πρὸς τὴν παριδημοτικήν ἰδέαν τῆς προσθοτικῆς κατακτημάτων ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν «κυριότερων τῶν Κρητών». Πρβλ. Πλάτωνος, Πολιτικόν, 271 καὶ 272.

⁴⁾ Ως πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῶν πολιτευμάτων ἀντιπροσωπεύει ἡ ἀρχὴ τῆς περιοδικότητος καὶ μετά τὸν Πλάτωνα, ἐν μέρει μὲν ὑαλὸν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἴδιαιτέρως δὲ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου. Οὗτος, θεωρήσας τὸν Πλάτωνα, ὡς τὸν «ἀκριβέστερον» παντὸς ἀλλού τὸν πρόβλημα τῆς κατὰ φύσιν μεταβολῆς τῶν πολιτειῶν εἰς ἀλλήλας, ἐξηρτάνεται (πρβλ. Πολυβίου, Ιστοριῶν Ἐκτην, Β, 1), ἐδίδουσεν, ὅτι καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς πολιτεικῆς ζωῆς ὑπάρχει διαρκής καὶ δυθυράχη ἡ ἐναλλαγὴ μεταξύ κατόπιν καὶ κακῶν πολιτευμάτων (βασιλεία—μοναρχία, ἀριστοκρατία—οἰκιγενεῖα, δημοκρατία—οχλοκρατία καὶ χειροκρατία), καταλήγει δέ εἰς τὴν ἐξῆς προστομήν: «Αὗτη πολιτειῶν ἀνακύκλωσις, αὕτη φύσις τῶν οἰκονομῶν, καὶ οὐκ ἡνὶ μεταβολὴ καὶ μεταστατική, καὶ πάλιν εἰς αὗτὴ κατανεψ τὰ κατὰ τὰς πολιτείας» (Πρβλ. Πολυβίου, Ἐνθ³ ἀν., VI, 9, 10).

⁵⁾ Πλάτωνος, Πολιτεία, 588 E κ. f.

⁶⁾ Πρβλ. Guntar Rohr, Platons Stellung zur Geschichte. (Schriften, Arbeiten zur Philosophie und ihren Grenzgebieten, herausgegeben von Nicolai Hartmann, Richard Krautner und Julius Stenzl, 2. Auflage 2006)

Τὴν αὐτὴν γνώμην υποστηρίζει δὲ Rohr ἐν σχέσει πρὸς αὐτὸν τὸν Ἀριστοτέλη. Ὁ William Witz μάλιστα ἔφθασε μέχρι τοῦ σημείου νὰ χαρακτηρίσῃ τὸν Ἀριστοτέλη ὡς ἐστερημένον πλήρως κρίσεως ιστορικῆς.¹⁾ "Οσον ἀφορᾷ τὴν ἔννοιαν τῆς προόδου, αὕτη (καὶ ἡ λέξις ἀκόμη) εἶναι ἀγνωστος εἰς τὸν Πλάτωνα, τὸν Ἀριστοτέλη καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐν γένει πνεῦμα. Ἐμεινε δὲ ἀγνωστος μέχρις αὐτῶν τῶν νεωτέρων χρόνων. Ἐν τῷ ἡ παραδεισιακῇ ἀντίληψις τῆς προϊόνσης καταπτύσεως διεξεδίκησεν ἐπιτυχῶς—ὡς τονίζει καὶ ὁ Ferdinand Tönnies,²⁾ ὁ πατὴρ τῆς νεωτέρας γερμανικῆς κοινωνιολογίας, ὁ διποτὸς ἥσχοληθη ἴδιαιτέρως καὶ μὲ τὴν ιστορίαν τῆς φιλοσοφίας—τὴν ίσχύν της μέχρι τοῦ ΙΙ' αἰώνος, ἐν μέρει δὲ καὶ πέραν αὐτοῦ (μέχρι τοῦ (William)attista Vico καὶ αὐτοῦ τοῦ Rousseau), ἡ ἴδεα τῆς προόδου υπῆρξε μέχρι τῆς ἀναγεννήσεως ἀπολύτως ἀγνωστος, ἀπεκρυσταλλώθη δὲ μόλις κατὰ τὸν ΙΙ' αἰώνα.

Χρυσταλλωθή σε μολις κατα την ίδιη αποκά.
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΤΗΣ
Είναι ο Κριτικός μου, απόσιωπῶν τὸν ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου παραδοθέντα
εἰς ἡμᾶς μῆθον καὶ πάντα τὰ ὑπ’ ἐμοῦ ἀνωτέρω μνημονευθέντα, προ-
τάσσῃ τὸν μῆθον τοῦ Προμηθέως, διαπράττει σόφισμα καὶ δὴ σόφι-
σμα παιδαριώδες. Λέγω δέ, δτι ὁ κριτικός μου διαπράττει σόφισμα,
διότι γράψων οὗτος, δτι «ὁ μῆθος τοῦ Προμηθέως, . . . , θέλει νὰ πα-
ραστήσῃ τὴν ἀδιάλειπτον προσπάθειαν πρὸς βαθμιαίαν κατά-
κτησιν τοῦ φυσικοῦ καὶ ἴστορικοῦ κόσμου», διαστρέφει ἀπλούστατα
καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ προσαρμόσῃ τὸν μεγαλειώδη ἔκειγον μῆθον εἰς τὰς
μικρὰς καὶ πονηράς του ὡς κριτικοῦ δρέξεις. Ο μῆθος τοῦ Προμη-
θέως οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μὲ βαθμίδας καὶ βαθμιαίας δηθεν κατακτή-
σεις, ἀλλ’ ἐμφανίζει ἀντιθέτως — συμφώνως πρὸς δσα ἐγὼ εἰς τὴν
καυτηριαζόμενην παράγραφον τῆς μελέτης μου διδάσκω — τὸν ἀρχαίον
“Ελληνα ζητοῦντα διὰ μιᾶς καὶ μόνης χειρονομίας καὶ μὲ τὴν συνεί-
δησιν Θεοῦ νὰ δημιουργήσῃ ἐκ τοῦ χάους (διότι ὡς χάος ἐμφανίζεται
αὐτὸν πάν τὸ χθεσινόν) τὸν κόσμον. Δι’ αὐτὸν καὶ ὁ Αἰσχύλος ἐμ-
φανίζει τὸν ήρωά του παραπογούμενον διὰ τὰ δεινά, τὰ δποτα αὐτός,
ὦ Θεός, ὑπὸ τῶν Θεῶν ὑφίσταται. Οἱ δημιουργήσαυτες τὸν μῆθον τοῦ
Προμηθέως δὲν ἥσαν σχολαστικοὶ τῆς ἴστορίας ἐρευνηταί, ζητοῦντες νὰ
ἀνακαλύψουν τοὺς νόμους τῆς βαθμιαίας ἐξελίξεώς της, ἀλλ’ ἥσαν ἐλεύ-
θεροί καὶ τραγικοὶ τύποι, οἱ δποτοι ἔζητουν νὰ κατακτήσουν διὰ μιᾶς τὸ
θεροὶ καὶ τραγικοὶ τύποι, οἱ δποτοι ἔζητουν νὰ κατακτήσουν διὰ μιᾶς τὸ
θεροὶ καὶ οἱ δποτοι, θραυσμένης τῆς προσπαθείας των, ἐγγώριζον — δπως
πάν καὶ οἱ δποτοι, θραυσμένης τῆς προσπαθείας των, ἐγγώριζον — δπως
τονίζει δητῶς διὰ τοῦ στόματος τοῦ Προμηθέως ὁ Αἰσχύλος —, δτι εἰς
τὸν αἰώνα τῶν αἰώνων θὰ ξαχύσῃ εἰς βάρος των ἡ τιμωρία καὶ ἡ ἐκδίκη-

z 1, 1 Heft), Berlin 1932. Βλέπε τις τα συμπεράσματα του Rohr σε σελ. 120 π. 6.

¹⁾ Prof. Wiliamowitz, Hellenische Geschichtsschreibung (in «Reden und Vorträge» Bd. II, Berlin 1926), σ. 235).

²⁾ Prof. Ferdinand Tönnies, Fortschritt und soziale Bewegung, Karlsruhe 1926, o. 86.

σις τῶν Ήερῶν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο δέον ἐπιπροσθέτως νὰ τονισθῇ: ἐάν ὁ μύθος τοῦ Ηρομηθέως διδάσκῃ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐν τῷ ἴστορίᾳ βαθύμαιας προσόδου, πῶς ἔξηγεται, διὰ τὸ Ησίοδος συνδυάζει τοῦτον ἢ ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸν ἀφτιγείται καὶ δὲν τὸν θεωρεῖ ἀσυμβίβαστον πρὸς τὸν ἀνιωτέρῳ μνημονευθέντα λιθίον τὸν «γεννῖν», ὃ ὅποτος διδάσκει τὴν ἀντίστροφον ἀκριβῶς πρὸς τὴν πρόσδοτον ἔξελεῖν τῆς ἀντίρωπότητος: Ήδη ἔξηγεται τέλος, διὰ τὸ Ησίοδος ἐμφανίζει τὸν μύθον τοῦ Ηρομηθέως ἀρρήκτως συνυφασμένον πρὸς τὸν μύθον τῆς Ηλευθερίας, ὃ ὅποτος δὲν ἀποτελεῖ εἰς τοὺς φάσιν διάφορον τῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ μύθου τὸν γεννῖν συμβολιζομένης ἰδέας τῆς καταπτώσεως (οὐγὶ δὲ τῆς προσόδου):

Καὶ ταῦτα διαφέρει τὸν μύθον τοῦ Ηρομηθέως. (1) Κριτικός μού δηλαδεὶς παραπέμπει καὶ εἰς τὸ χρυσὸν τῆς «Ἀντιγόνης». Ἀλλὰ καὶ ἐδὴ διαπράττει οὔτε τὸ αὐτό, ἀς ἀνιωτέρῳ, πανδαρενίδες σάρκισμα καὶ λέγει, διὰ τὸ Συμφοράλιγξ εἰς τὸ περὶ οὐδὲ λόγος γεροκόν «ἀγκιλάζει τήν ἀντίρωπίν γε διάγνωσιν, γῆται κατὰ μικρὸν προπεγυμένη δαμάζει τήν ἄψυχον καὶ τὴν ζωὴν γένεται...». Παρακαλεῖται ὁ κριτικός μού νὰ ἀναγνίσῃ ἐκ νέου τοὺς ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ Ιδίου δριψημένους στίχους τοῦ χρυσοῦ καὶ νὰ μού ὑποδεῖξῃ καὶ ὑπαντιγρίδην ἀπλῶς ἀναφερόμενον εἰς τὴν ἰδέαν τῆς Ηλευθερίας λιποίδων. (1) ποιητής «ἀναγιέλπει» πράγματι ὑπέροχον εἰς τὸν ἀντίρωπον θύμον, μεγάλη δημοσίευση ὑπάρχει ἀπόστασις μεταξὺ τοιωτοῦ τινος θύμου καὶ σίασθήποτε τῆς στοιχειωθεστάτης ἔστω—περὶ ιστορικῆς προσόδου Ηερίας. (1) θύμος τοῦ Συμφοράλεον ἐπικυρώει ἀπλῶς ἔκεινο, τὸ ἕπος καὶ ἐγὸν ἐτόνισκε εἰς τὴν μελέτην μού, διὰ δηλαδὴν ὁ ἀρχαῖος «Ιλλην εἶγε συνεδηγήσιν τῆς δυνάμεως καὶ ἐλευθερίας του καὶ μένον πρὸ τοῦ Ηλευθερίου θεωρήσεται δέος.

(1)σον ἀφορεῖ τέλος τὸ ἐπιχειρηματικὸν κριτικοῦ μού, τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὸν ἀρχαῖον ιστορικούς, εἰς τοῦτο ἔχω νὰ ἀπαντήσω κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον: «Μάλιστα οἱ Ηγεμόνες καὶ Ητακινδίδης εἴγον πράγματι συλλάβει τὴν ἔννοιαν τῆς προσόδου, δὲν Ήδη ἔξηγετο τοῦτο ἀπλῶς ἐκ τῆς φράσεως τοῦ Ητακινδίδου, καὶ τὸν τὸ ἔργον του πράγματι «ακτῆμα ἐξ ἀει μελλον ἦτο γώνισμα ἐξ τὸ παραχρῆμα», ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀλλῆς συγκεκριμένης περὶ προσόδου διδασκαλίας. Η ἀνιωτέρῳ φράσις τοῦ Ητακινδίδου σημαίνει βεβαίως, διὰ οὗτος ἐθεώρει τὸ ἔργον του ἀνώτερον τοῦ ἔργου παντὸς προγενεστέρου ιστορικοῦ. Δὲν ὑπάρχει ἀλιφιβολία, διὰ φράσεις, ὡς ἡ ἀνιωτέρω, καὶ αντικρούσεις τῶν διδαγμάτων προγενεστέρων φιλοσόφων, ὡς αἱ ὑπὸ τοῦ Αριστοτελοῦς ἐπιχειρούμεναι, σημαίνουν στροφήν τινα εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ «Ιλληνος, στροφὴν συγκεκριμένως ἀπὸ τοῦ μύθου καὶ τῆς δημιουργικῆς θέας εἰς τὴν γηφαλιστηταντα. Η στροφὴ δηλαδεὶς εἶναι ἀκόμη ὑπερτυπώδης. Αντικρούσιων π. χ. ὁ Αριστοτελῆς εἰς τὰ «Ιλολιτικά» τὸν Σωκράτη, τὸν Ηλάτωνα καὶ τοὺς τὴν «ἕτεραλοτητα τῆς οὐσίας» εἰσηγηθέντας ἢ εἰς τὰ «Μετὰ τὰ φυσικά» τοὺς πρὸ αὐτοῦ τὴν «ἀρχὴν τῶν δυτιῶν» καὶ τὸ «αἵτιον τοῦ κόσμου» ἀναζητήσαντας, ἐπράξε τούτο